

IV

Report del Col·loqui Internacional Héloïse a Barcelona

L'ORIGEN DEL COL·LOQUI

El Col·loqui, celebrat a Barcelona els dies 7, 8 i 9 de febrer de 2019, a la seu de l'IEC, va ser promogut i organitzat per l'Association Héloïse, que té per finalitat donar a conèixer itineraris de diferents pedagogs europeus, i per l'Institut d'Estudis Catalans, amb la col·laboració de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, el Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya, la Fundació Ferrer i Guàrdia, la Fundació Marta Mata Garriga i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana.

Des de l'Association Héloïse s'ha promogut la creació d'itineraris, entesos com a nuclis o entorns de coneixement de pedagogs rellevants, per tal de valorar i salvaguardar el patrimoni material i immaterial que han deixat, difondre les seves iniciatives, pràctiques pedagògiques i coneixements, i facilitar així un nou interès per l'educació, la recerca i la consolidació de valors europeus vinculats a l'educabilitat dels infants, la democràcia, la tolerància i la pau.

Totes aquestes institucions o entitats han estat vinculades, prèviament, per la voluntat de donar a conèixer, entre els pedagogs europeus, un conjunt d'educadores i educadors catalans que han deixat empremta, especialment al segle xx i fins avui. Així mateix, tenint present el deixant i l'herència pedagògica rebuda, acordaren dedicar el Col·loqui Internacional Héloïse de Barcelona a les «Pedagogies de la democràcia i la resistència a l'Europa del segle xx i fins avui» per les raons ja exposades.

OBJECTIUS

— Debatre sobre reptes actuals de l'educació en les societats democràtiques en crisi, sotmeses encara a diverses formes d'autoritarisme i a forts canvis socials, culturals i econòmics.

— Donar a conèixer itineraris professionals de pedagogs catalans relacionats amb altres pedagogs europeus, impulsors tots ells de canvis rellevants en l'educació del segle xx. Moltes de les seves aportacions tenen encara vigència en els nostres dies, sempre que les puguem estudiar en profunditat i puguem analitzar el perquè i el com van avançar o van experimentar derives inesperades.

— Afavorir la participació de mestres, professors, investigadors, estudiants, escoles públiques i concertades, i xarxes per al canvi i la innovació per tal d'enriquir el debat i fer propostes rellevants per al moment actual, amb les aportacions dels diferents agents del sistema educatiu.

ACTE INAUGURAL

L'acte inaugural va comptar amb la presència de representants de les institucions que han organitzat el Col·loqui i de l'Administració educativa. Tots ells van subratllar l'interès de la temàtica i de la col·laboració entre professors, universitats i institucions educatives a escala europea.

El president de l'IEC, Joandomènec Ros, després de donar la benvinguda a tots els assistents, va fer una referència explícita a la necessitat d'acostar el coneixement a l'experiència i, d'aquí, la responsabilitat dels docents a l'hora d'educar en l'exercici dels valors democràtics, en la societat o societats europees actuals.

El diputat responsable d'Educació de la Diputació de Barcelona, Rafael Huet, va insistir en la prioritat de la corporació de donar suport als ajuntaments democràtics i, especialment, de vetllar perquè no hi hagi alumnes sense escola.

El director general de Currículum i Personalització del Departament d'Educació, Josep Vallcorba, va reflexionar sobre el paper de l'educació avui, en un món amb manifestacions autoritàries i reaccionàries. També sobre la importància de la coordinació entre escoles i institucions democràtiques per reforçar la resposta a uns objectius educatius exigents, en una dialèctica de complementarietat i confiança, «ja que l'escola és molt potent però no omnipotent. L'escola ha de respondre a un món trasbalsat, desbocat, i amb nivells d'incertesa creixent donant eines als alumnes i consolidant dinàmiques orientades a l'èxit escolar de tots els alumnes» i preparant-los per assumir responsabilitats com a ciutadans actius i orientant-los cap a la consecució d'una societat més justa, més digna.

I la presidenta fundadora de l'Association Héloïse i ex presidenta de l'ATEE (Association for Teacher Education in Europe), Francine Vaniscott, va expressar

Presidència de l'acte inaugural del Col·loqui Internacional Héloïse. D'esquerra a dreta: Philippe Meirieu, Universitat Lumière de Lió II; Rafael Humet, Diputació de Barcelona; Joandomènec Ros, Institut d'Estudis Catalans; Josep Vallcorba, Generalitat de Catalunya; Francine Vaniscott, fundadora de la xarxa Héloïse, i Mireia Montané, presidenta del Comitè Organitzador.

l'interès de conèixer i reconèixer els itineraris de pedagogs europeus, per tal de descobrir una Europa pedagògica, arrelada als paisatges, a les singularitats culturals però que respira uns valors comuns, i una aposta per millorar la condició dels infants i la vida social. Es va felicitar de poder celebrar el Col·loqui en un lloc tan emblemàtic i va agrair la presència de professors de primària, secundària i universitats. Va fer una menció especial a les persones que han representat o representen les institucions vinculades als cinc pedagogs catalans homenatjats en el Col·loqui, sense oblidar Irene Balaguer, expresidenta de Rosa Sensat, que va morir mentre s'estava organitzant el Col·loqui.

CONTINGUT ACADÈMIC

El contingut del Col·loqui va girar entorn del tema general i va ser tractat en tres conferències, en dues taules rodones i en les presentacions de comunicacions i experiències. Les conferències es van orientar a la presentació de pedagogs rellevants de la pedagogia europea, relacionats amb el seu context i moment històric així com a l'anàlisi d'influències, contraposicions i evolució del pensament o pensaments pedagògics.

A. Conferències¹

1. Conferència inaugural: «Pédagogies de la démocratie et de la résistance en Europe. Au xx siècle et aujourd'hui», a càrrec de Philippe Meirieu, professor de la Universitat Lumière de Lió II.

Va fer-ne la presentació Mireia Montané, directora del Centre de Programes Educatius Internacionals del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya, que ha estat presidenta de l'ATEE, presidenta de la WFATE (World Federation of Associations for Teacher Education) i presidenta del Comitè Organitzador del Col·loqui.

2. Conferències a l'entorn de la història de l'educació a Catalunya.

2.1. «Europa, província pedagògica: cinc referents per a la resistència a la Catalunya del segle xx», a càrrec de Conrad Vilanou, professor de la Universitat de Barcelona.

2.2. «La période française de Francesc Ferrer i Guàrdia : 1886 à 1901, genèse de l'école moderne», a càrrec de Sylvain Wagnon, professor de la Universitat de Montpeller. (El contingut d'aquesta conferència es pot consultar a la videoteca de l'IEC o a YouTube, *Conferència 2.*)

2.3. «La història de l'educació a Catalunya: lluites, resistència i democràcia. Els cinc itineraris proposats a Catalunya», a càrrec de Joan Soler, professor de la Universitat de Vic.

Va actuar com a moderador Jordi Garcia, professor de la UB.

Els cinc pedagogs catalans donats a conèixer de manera especial en el Col·loqui han estat Francesc Ferrer i Guàrdia (1859-1909), Rosa Sensat Vilà (1873-1961), Alexandre Galí Coll (1886-1969), Ramon Fuster Rabés (1916-1976) i Marta Mata Garriga (1926-2006). El resum de la seva aportació es va poder visualitzar durant el Col·loqui en uns plafons, elaborats per Joan Soler, que s'han incorporat en aquesta publicació, com a document annex. Es poden veure els plafons que es van exposar durant el Col·loqui al lloc web <http://heloise2019.llocs.iec.cat>.

3. Conferència a l'acte de cloenda: «“L'école de Genève”: constructions internationalistes polyphoniques», a càrrec de Rita Hofstetter i Frédéric Mole, professors de la Universitat de Ginebra.

Els ponents van posar en relleu la importància i la influència de l'Escola de Ginebra, no exempta de tensions, en diferents moments de la història de l'educació a Europa i al món. Van ser aportacions rellevants: l'educació en valors, l'internacionalisme educatiu i l'impuls del coneixement científic de l'educació. Van descriure, també, la transformació institucional des de l'Institut Rousseau o l'École

1. Alguns títols de conferències, a proposta dels autors, han estat lleugerament modificats respecte als que figuren al programa i s'agrupen d'acord amb l'horari de la presentació i les etiquetes de les gravacions en vídeo que es troben a la Xarxa.

Internationale de Genève, fins al Bureau International de l'Education (BIE) i la seva integració a la UNESCO, sense deixar de referenciar les persones que ho van fer possible, malgrat les seves diferents sensibilitats i els períodes convulsos del segle xx. (El contingut d'aquesta conferència es pot consultar a la videoteca de l'IEC o a YouTube.)

B. Taules rodones / debats

Les taules rodones van permetre el debat sobre temes d'especial rellevància per a l'educació avui. Hi van participar especialistes en diferents camps, professors, investigadors i responsables de la gestió i la política educativa.

Taula rodona 1: «Ser docent en una societat democràtica en crisi», amb la participació de Ferran Ruiz, llicenciat en ciències físiques, professor de matemàtiques, director del Programa d'Informàtica Educativa del Departament d'Ensenyament i president del Consell Escolar de Catalunya; Xavier Besalú, doctor en pedagogia, professor de la UdG, director de la revista *Perspectiva Escolar* i membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC; Anna Pagès, doctora en filosofia i lletres per la UAB i professora de la URL; Begoña Román, doctora en filosofia i professora a la UB, presidenta del Comitè d'Ètica dels Serveis Socials de Catalunya i membre de comitès d'ètica de diversos centres sanitaris; Eloïsa Valero, llicenciada en belles arts, professora d'educació artística de l'Institut Martí i Franquès i professora associada a la URV, i Ignasi Garcia Plata, mestre, llicenciat en filosofia i lletres i director general de Professorat i Personal de Centres Públics del Departament d'Educació. Va actuar com a moderadora Francina Martí, presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i membre del Comitè Organitzador del Col·loqui.

Taula rodona 2: «Cohesió social i llengües», amb la participació d'Anna Cabré, catedràtica de geografia humana de la UAB, experta en demografia i moviments migratoris a Catalunya, i que ha estat directora del Centre d'Estudis Demogràfics de la UAB; Francesc Xavier Vila, professor titular de la UB, expert en recerca i coneixement dels usos i comportaments lingüístics en societats plurilingües, i assessor de la Xarxa CRUSCAT de l'IEC; Daniel Cassany, professor de llengua a secundària, actualment professor titular d'anàlisi del discurs de la UPF i investigador en ensenyament i aprenentatge de llengües, especialment en l'àmbit de la lectura, l'escriptura i la cultura escrita; Neus Lorenzo, professora d'anglès, inspectora d'Educació, experta en tecnologies aplicades a l'educació i en programes internacionals, i actualment subdirectora de Transformació Educativa del Departament d'Educació; Martí Teixidó, mestre, pedagog i president de la Societat Catalana de Pedagogia de l'IEC, i que ha estat inspector i professor associat a la UAB, i inspirador i expert del projecte «Fem l'escola plurilingüe», i Mariona Casas, professora de didàctica de la llengua als graus de mestre de la UVic, membre del Grup

de Recerca en Educació, Llenguatge i Literatura (GRELL) i coordinadora del doble grau d'educació infantil i primària a la mateixa universitat. Va actuar com a moderadora Mercè Gisbert, professora de la URV i membre del Consell Científic del Col·loqui.

C. Presentació de comunicacions i d'experiències

Des del moment inicial del disseny del Col·loqui es va voler deixar un espai per a comunicacions sobre estudis o recerques vinculades a la temàtica general, però també per a presentacions d'experiències d'institucions o centres educatius que fossin una mostra de la renovació i la innovació en diferents àmbits.

El Consell Científic del Col·loqui va valorar les diferents propostes i se'n van acabar presentant un total de trenta-una. No hi van faltar estudis de caràcter històric amb aportacions de pedagogs i pedagogues de Catalunya i de diferents països europeus i llatinoamericans, contextualitzats en el temps i en el territori.

S'abordaren també temes com l'educació artística, el cinema i l'educació, el paper de les dones, l'atenció a alumnes amb necessitats educatives específiques..., i plantejaments innovadors a escala metodològica, en el plantejament de les àrees de coneixement o en els projectes de recerca integradors. També va poder intervenir per videoconferència la professora Thérèse Laferrière, des de la Universitat Laval del Québec, i va poder mostrar com la influència de la renovació pedagògica europea ha arribat al Canadà.

Es van habilitar quatre espais per a presentacions simultànies, coordinades per Josep Gallifa (URL), Francesc Martínez (UB), Carme Amorós (CDL i IEC) i Joan Rué (UAB i *Revista Catalana de Pedagogia*), i es va editar un dossier amb els resums de totes les comunicacions i experiències, en diferents llengües, que es va lliurar a tots els participants. Actualment s'hi pot accedir des del web del Col·loqui: <http://heloise2019.llocs.iec.cat>.

ACTE DE CLOENDA

A l'acte de cloenda hi van participar el senyor Josep González-Agàpito, copresident del Consell Científic, i la senyora Françoise Guillaume, vicepresidenta de l'Association Héloïse, que van ressaltar l'encert d'aprofundir en el passat de la lluita per la democràcia i la resistència i l'aportació de pedagogs i pedagogues per a la millora de l'educació dels infants i joves en moments difícils però també en les experiències de renovació i innovació en el present.

La senyora Maria Corominas, presidenta de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, com a experta en el món de la informació i la comunicació, va insistir en la necessitat d'educar els joves i donar-los eines per-

què sàpiguen moure's en un entorn on es fa difícil distingir informacions d'opinions no contrastades i on perd qualitat el discurs cívic i comprometès en la millora de la convivència.

ASPECTES ORGANITZATIUS

La participació de diferents entitats en l'organització del Col·loqui en va enriquir clarament el contingut. L'elevat nombre de comunicacions i experiències, així com la diversitat de les qüestions abordades va fer necessari preveure espais comuns i espais paral·lels. Al mateix temps, la participació de professionals de la francofonia i de casa nostra va comportar necessitats tècniques com són la cobertura de la traducció simultània i les gravacions de les diferents sessions per facilitar-ne la difusió posterior.

Durant la celebració del Col·loqui es va comptar amb la visita d'un avaluador del Consell d'Europa per poder emetre un informe prescriptiu previ al fet que els itineraris pedagògics, promoguts per l'Association Héloïse, poguessin obtenir el reconeixement d'Itineraris Culturals Europeus.

Van participar en el Col·loqui al voltant de cent vint persones que van expressar en diferents moments una valoració positiva. Entre els participants estrangers, cal destacar la presència de Françoise Guillaume, vicepresidenta de l'Association Héloïse, en representació de Xavier Riondet, actual president, que no va poder assistir al Col·loqui per un imprevist de darrera hora.

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

Es pot trobar informació complementària del Col·loqui en els llocs web següents:

- <https://www.cdl.cat/colloqui-heloise-2018>
- <http://heloise2019.llocs.iec.cat>. (Des d'aquest web es pot accedir a les gravacions de les diferents sessions i es poden obtenir diversos documents lliurats durant el Col·loqui.)

CONTINGUT DE LA PRESENT EDICIÓ

Tot i la possibilitat d'accedir a les gravacions de les diferents sessions, s'ha donat l'opció als diferents conferencians, ponents i participants, ja sigui en les taules rodones o en les presentacions de comunicacions i experiències, de poder fer arribar, també per escrit, les seves aportacions per incorporar-les a la monografia que teniu entre les mans.

Es tracta d'una selecció que té molt d'interès perquè aborda els plantejaments

més teòrics del que entenem per renovació pedagògica a Europa, com s'ha anat dibuixant amb semblances, diferències i, fins i tot, contraposicions, explicables per moviments culturals, socials i polítics que han tingut lloc des de finals del segle XIX fins als nostres dies. S'hi reflecteixen també els conflictes derivats de diferents formes d'autoritarisme i com han anat prenent forma respostes de resistència i de respecte pel desenvolupament i l'educació dels infants i joves amb espais de llibertat i de corresponsabilitat.

També s'ha realitzat la transcripció de les taules rodones i s'ha pogut recollir, així, la varietat de perspectives dels seus participants i d'alguns dels assistents, les quals ajuden a aprofundir en la comprensió i en la proposta de noves solucions per a unes problemàtiques realment vigents en els nostres sistemes educatius.

Finalment, pel que fa a les comunicacions i experiències aportades al Col·loqui, s'ha pogut incorporar també una informació més àmplia. Aquestes aportacions il·lustren noves recerques o projectes innovadors que es desenvolupen avui a les escoles o a institucions educatives que donen suport a les escoles o a les famílies.